

MALTA

QORTI TAL-APPELL
(Kompetenza Inferjuri)

ONOR. IMĦALLEF
LAWRENCE MINTOFF

Seduta tal-10 ta' Ġunju, 2022

Appell Inferjuri Numru 2/2019 LM

**Mapfre Middlesea p.l.c. kif surrogata fid-drittijiet tal-assigurata tagħha s-
soċjetà Carmelo Abela Marketing Limited (C 22355) abbażi tal-polza tal-
assigurazzjoni tat-tip *Marine Cargo* konkluzja tramite Bonnici Insurance
Agency Limited (C 8614) [222, The Strand, Gżira GZR 1022] u wkoll skont il-
Liġi, u l-istess Carmelo Abela Marketing Limited
(*'l-appellati'*)**

vs.

Express Trailers Limited (C 4278)
(*'is-soċjetà appellanta'*)

Il-Qorti,

Preliminari

1. Dan huwa appell magħmul mis-soċjetà konvenuta **Express Trailers Limited (C 4278)**, [hawnhekk 'is-soċjetà appellanta'], minn deċiżjoni tal-Qorti tal-Magistrati (Malta) [minn issa 'l quddiem 'l-Ewwel Qorti'], tat-12 ta' Ottubru,

2021 [minn issa 'l quddiem 'is-sentenza appellata'], li permezz tagħha l-Ewwel Qorti ċaħdet l-eċċezzjonijiet tas-soċjetà konvenuta, laqgħet it-talbiet tas-soċjetajiet attriċi **Mapfre Middlesea p.l.c. kif surrogata fid-drittijiet tal-assigurata tagħha s-soċjetà Carmelo Abela Marketing Limited (C 22355) abbażi tal-polza tal-assigurazzjoni tat-tip Marine Cargo konkluzja tramite Bonnici Insurance Agency Limited (C 8614) [222, The Strand, Gżira GZR 1022] u wkoll skont il-Liġi, u l-istess Carmelo Abela Marketing Limited** [minn issa 'l-appellati'], u kkundannat lis-soċjetà konvenuta għall-ħlas ta' danni fl-ammont ta' €6,300, flimkien mal-imgħaxijiet u l-ispejjeż.

Fatti

2. Permezz tar-rikors ipprezentat quddiem l-Ewwel Qorti, is-soċjetà attriċi talbet lill-Qorti tikkundanna lis-soċjetà konvenuta tħallas is-somma ta' sitt elef, seba' mija u tlethax-il Euro (€6,713), jew somma verjuri, rappreżentanti sitt elef u tliet mitt Euro (€6,300) ħlasijiet effettwati lill-assikurata tagħha konsegwenza ta' inċident li seħħ fid-9 t'Awwissu, 2017 waqt vjaġġ bejn l-Italja u Malta, fejn ġiet iddannegġjata merkanzija proprjetà tas-soċjetà Carmelo Abela Marketing waqt li din kienet qiegħda tingarr bit-*trailer* bin-numru ta' registrazzjoni TR-1416, u s-somma ta' erba' mija u tlethax-il Euro (€413) għas-*survey* tal-merkanzija hekk dannegġjata. Is-soċjetajiet attriċi qalet li dan l-inċident seħħ unikament riżultat tat-traskuraġni, negliġenza u nuqqas ta' osservanza tar-regolamenti għall-ħarsien adegwat tal-merkanzija mill-persuni inkarigati mis-soċjetà konvenuta.

Mertu

3. Is-soċjetà attriċi spjegat li l-kawża odjerna tikkonċerna inċident li seħħ fid-9 t’Awwissu, 2017 waqt vjaġġ mill-Italja għal Malta, fejn giet danneġġjata merkanzija proprjetà tas-soċjetà Carmelo Abela Marketing, l-assigurata tagħha, waqt li din kienet qiegħda tingarr bit-*trailer* numru TR-1416 inkarigat mis-soċjetà konvenuta.

4. Is-soċjetà konvenuta fir-risposta tagħha wiegħbet li fl-ewwel lok trid issir prova li s-soċjetà attriċi giet surrogata fid-drittijiet tal-assigurata tagħha, *ai termini* tal-artikolu 1165 tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta’ Malta, b’mod partikolari l-pagament kontestwali lill-assigurat tagħha mas-surroga lilha fid-drittijiet tiegħu. Eċċepiet ukoll li in linea preliminari, it-talbiet tas-soċjetà attriċi huma dekaduti *ai termini* tal-Artikolu 32 tal-Konvenzjoni Dwar il-Kuntratt għall-Ġarr Stradali Internazzjonali tal-Merkanzija (Konvenzjoni CMR), liema Konvenzjoni giet inkorporata fil-Liġi Maltija permezz tal-Kap. 486 tal-Liġijiet ta’ Malta. Is-soċjetà konvenuta żiedet tgħid li dak li wassal għall-allegati danni tal-atturi ma kien xejn għajr każ fortuwitu, kemm *ai termini* tal-Artikolu 17 tal-Konvenzjoni CMR, kif ukoll tal-artikolu 1630 tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta’ Malta, u għalhekk is-soċjetà konvenuta ma jista’ jkollha l-ebda responsabbiltà jew ħtija għall-akkadut. Is-soċjetà konvenuta eċċepiet ukoll li fi kwalunkwe każ, mhux minnu li l-inċident tat-8 t’Awwissu, 2017 seħħ unikament riżultat ta’ traskuraġni, negliġenza u nuqqas ta’ osservanza tar-regolamenti min-naħa tas-soċjetà konvenuta u/jew ta’ persuni inkarigati minnha, u li ma kien hemm ebda tort u/jew negliġenza tas-soċjetà konvenuta, u ebda *wilful misconduct*, u li għalhekk hija m’għandhiex

twieġeb għad-danni sofferti mill-atturi. Is-soċjetà konvenuta eċċepiet ukoll li jekk kien hemm xi responsabbiltà minn terzi persuni, dawn ma ġewx inkarigati minnha, u hija m'kellha l-ebda għażla la dwar it-*terminal* u lanqas dwar l-operatur tat-*terminal* li ntuża. Finalment is-soċjetà konvenuta eċċepiet li f'każ li jinstab li hija kellha xi forma ta' responsabbiltà, din hija limitata *ai termini* tal-Artikolu 23 tal-Konvenzjoni CMR, u li f'kwalunkwe każ trid issir prova tad-danni sofferti mis-soċjetà attriċi.

5. F'dawn il-proċeduri, is-soċjetà konvenuta ppreżentat kopja tax-xhieda bil-miktub ta' **Maurizio Anslemo**, *Chief Executive Officer* tas-soċjetà Terminal San Giorgio S.r.l., li topera u tamministra l-port bl-istess isem ġewwa Genoa, fejn seħħ l-incident li wassal għad-distruzzjoni tal-merkanzija mertu ta' dawn il-proċeduri, fil-kawża ta' rivalsa li s-soċjetà konvenuta fetthet kontra terzi (Rikors Ġur. 835/2018GM fl-ismijiet **Express Trailers Limited vs. Sullivan Maritime Limited et**).

Is-Sentenza Appellata

6. Permezz ta' sentenza mogħtija fit-12 ta' Ottubru, 2021, il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) ddeċidiet il-vertenza li kellha quddiemha billi ċaħdet l-eċċezzjonijiet kollha tas-soċjetà konvenuta, ħlief li għar-rigward tal-ħames eċċezzjoni l-Qorti laqgħet il-parti tal-eċċezzjoni li tgħid li s-soċjetà konvenuta m'għandhiex tiġi meqjusa li aġixxiet *b'wilful misconduct*, u iddikjarat lill-konvenuta unikament responsabbli għall-akkadut, illikwidat id-danni sofferti mill-assigurata fl-ammont ta' €6,300 u kkundannat lis-soċjeta konvenuta tħallas

din is-somma, flimkien mal-imġax legali mid-data tan-notifika tal-ittra ufficjali jġifieri mis-26 ta' Lulju, 2018, sad-data tal-pagament effettiv, u dan wara li għamlet is-segwent i konsiderazzjonijiet:

“L-ewwel eċċezzjoni

Fl-ewwel eċċezzjoni tagħha s-soċjetà konvenuta sostniet li s-soċjetà attriċi kellha tressaq prova li għet surrogata fid-drittijiet tal-assikurat tagħha ai termini tal-Artikolu 1165 tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta' Malta. Illi fil-fatt f' Dok. A (Discharge and Subrogation Form, datata il-11 ta' Lulju, 2018 (a fol. 2) u ffirmata minn Stephen Abela), fil-fatt tikkonferma li s-soċjetà attriċi għet surrogata fid-drittijiet tas-soċjetà Carmelo Abela Marketing Limited u l-istess Pierre Abela fix-xhieda tiegħu kkonferma li effettivament tħallas l-ammont ta' €14,200. Għalhekk l-ewwel eċċezzjoni hija infondata.

It-tieni eċċezzjoni

Fit-tieni eċċezzjoni tagħha s-soċjetà konvenuta ssostni li t-talbiet attriċi huma dekaduti ai termini tal-Artikolu 32 tal-Konvenzjoni Dwar il-Kuntratt għall-Ġarr Stradali Internazzjonali ta' Merkanzija (Konvenzjoni CMR), liema konvenzjoni hija inkorporata fil-liġi Maltija permezz tal-Kap. 486 tal-Liġijiet ta' Malta. L-Artikolu 32 ċitat jaqra hekk:

Article 32

1. The period of limitation for an action arising out of carriage under this Convention shall be one year. Nevertheless, in the case of wilful misconduct, or such default as in accordance with the law of the court or tribunal seised of the case, is considered as equivalent to wilful misconduct, the period of limitation shall be three years. The period of limitation shall begin to run:
 - (a) In the case of partial loss, damage or delay in delivery, from the date of delivery;
 - (b) In the case of total loss, from the thirtieth day after the expiry of the agreed time-limit or where there is no agreed time-limit from the sixtieth day from the date on which the goods were taken over by the carrier;
 - (c) In all other cases, on the expiry of a period of three months after the making of the contract of carriage.

The day on which the period of limitation begins to run shall not be included in the period.
2. A written claim shall suspend the period of limitation until such date as the carrier rejects the claim by notificaton in writing and returns the documents attached

thereto. If a part of the claim is admitted the period of limitation shall start to run again only in respect of that part of the claim still in dispute. The burden of proof of the receipt of the claim, or of the reply and of the return of the documents, shall rest with the party relying upon these facts. The running of the period of limitation shall not be suspended by further claims having the same object.

3. Subject to the provisions of paragraph 2 above, the extension of the period of limitation shall be governed by the law of the court or tribunal seised of the case. That law shall also govern the fresh accrual of rights of action.
4. A right of action which has become barred by lapse of time may not be exercised by way of counterclaim or set-off.

Illi f'dan il-każ il-merkanzija giet meqjusa li kienet intilfet kompletament, kemm għall-fatt li skont ir-rapporti ħareġ li kien hemm parti li nħarqet u parti oħra li ġarrbet ħsarat minħabba li kien hemm il-bżonn li jintuża l-ilma sabiex jintefa' n-nar li ħakem it-trailer. Illi għalhekk f'dan il-każ japplika l-artikolu 32(1)(b) minħabba l-fatt li l-merkanzija giet meqjusa bħala total loss.

*F'każ li jitqies li l-ħsarat kienu **totali**, il-perijodu ta' sena skont l-Artikolu 32(1)(b) jiddekorri mis-6 t'Ottubru, 2017, ċioe 60 jum minn meta l-oġġett kien "taken over by the carrier." Illi din id-data din il-Qorti qiegħda teħodha mis-7 t'Awwissu, 2017 u dan skont diversi dokumenti li huma esebiti. Illi għalhekk f'dan il-każ il-perijodu ta' sena kien jieqaf sa Ottubru 2018. Illi din il-kawża giet intavolata fit-3 ta' Jannar, 2019 u ċioe ferm wara l-għeluq tas-sena hekk imsemmija fl-artikolu 32 hawn fuq kwotat. Minn tali data se meta giet intavolata l-kawża kienet għaddiet sena. Illi però għandu jġi indikat ukoll li s-socjetà attriċi kienet intavolat ittra ufficjali fis-26 ta' Lulju, 2018 u ċioe qabel l-iskadenza ta' sena. Illi mill-atti ma jirrizultax li s-socjetà konvenuta irrispondiet għal din l-ittra ufficjali. Illi għalhekk f'dan il-każ il-period of limitation kien għadu sospiz skont ma jgħid l-artikolu 32(2).*

Għalhekk f'kull każ it-tieni eċċezzjoni tirrizulta infondata.

It-tielet eċċezzjoni

Fit-tielet eċċezzjoni tagħha s-socjetà konvenuta ssostni li dan kien każ fortuwit kemm ai termini tal-artikolu 17 tal-Konvenzjoni CMR kif ukoll taħt l-artikolu 1630 tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta' Malta.

Article 17

1. The carrier shall be liable for the total or partial loss of the goods and for damage thereto occurring between the time when he takes over the goods and the time of delivery, as well as for any delay in delivery.
2. The carrier shall, however, be relieved of liability if the loss, damage or delay was caused by the wrongful act or neglect of the claimant, by the instructions of the claimant given otherwise than as the result of a wrongful act or neglect on the part of the carrier, by inherent vice of the goods or through circumstances which the carrier could not avoid and the consequences of which he was unable to prevent.
3. The carrier shall not be relieved of liability by reason of the defective condition of the vehicle used by him in order to perform the carriage, or by reason of the wrongful act or neglect of the person from whom he may have hired the vehicle or of the agents or servants of the latter.
4. Subject to article 18, paragraphs 2 to 5, the carrier shall be relieved of liability when the loss or damage arises from the special risks inherent in one more of the following circumstances:
 - (a) Use of open unsheeted vehicles, when their use has been expressly agreed and specified in the consignment note;
 - (b) The lack of, or defective condition of packing in the case of goods which, by their nature, are liable to wastage or to be damaged when not packed or when not properly packed;
 - (c) Handling, loading, stowage or unloading of the goods by the sender, the consignee or person acting on behalf of the sender or the consignee;
 - (d) The nature of certain kinds of goods which particularly exposes them to total or partial loss or to damage, especially through breakage, rust, decay, desiccation, leakage, normal wastage, or the action of moth or vermin;
 - (e) Insufficiency or inadequacy of marks or numbers on the packages;
 - (f) The carriage of livestock.
5. Where under this article the carrier is not under any liability in respect of some of the factors causing the loss, damage or delay, he shall only be liable to the extent that those factors for which he is liable under this article have contributed to the loss, damage or delay.

Skont l-informazzjoni miksuba, it-trailer li kien qiegħed taħt ir-responsabbiltà tas-socjetà konvenuta inħaraq. Illi mill-istess rapport li ġie esebit fl-atti ta' din il-kawża ġie eskluż li n-nar seħħ minħabba xi elettriku meta kien imqabbad mat-trakk. Dan

irriżulta li fil-fatt it-trakk ma kienx imwaħħal mat-trailer u għalhekk kurrent tal-elettriku ma kienx hemm. Il-fatti wkoll taw indikazzjoni li l-ħruq ma originax minn dan it-trailer tas-soċjetà konvenuta imma beda minn trailer ieħor li wassal biex in-nar infirex għal fuqu. Illi għe kkonstatat ukoll li parti mill-merkanzija kienet inħarqet u l-parti l-oħra kienet ixxarrbet minħabba t-tfiġħ tal-ilma biex jintefa' n-nar (ara dok. C li hija vera kopja ta' dokument meħud minn kawża oħra 835/2018GM).

Hu ovvju mid-diċitura ta' dan l-Artikolu li l-oneru tal-prova illi t-trasportatur mhuwiex responsabbli għall-ħsara jew telf tal-merkanzija, jinkombi lill-istess trasportatur. Illi fil-fatt anki hekk issir referenza għall-artikolu 1630 tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta' Malta, l-istess għandu jingħad li r-responsabbilità taqa' fuq it-trasportatur sakemm ma jippruvax li l-ħaġa intilfet jew ġratilha ħsara b'acċident jew b'forza maġġuri u mingħajr ħtija tagħhom. Dan ifisser illi s-soċjetà konvenuta, biex tirnexxi f'din l-azzjoni tagħha, trid ttipprova illi t-telf tal-merkanzija seħħew f'waħda miċ-ċirkostanzi prospettati fis-subartikolu (2) tal-Artikolu 17 CMR fejn il-Konvenzjoni, bħal kull liġi oħra, taħseb ukoll għall-eżoneru mir-responsabbilità tat-trasportatur f'każ li t-telf, dannu jew dewmien ikun il-konsegwenza, inter alia, ta' "circumstances which the carrier could not avoid and the consequences of which he was unable to prevent ...". Illi l-istess għandu jingħad għal dak li hekk fl-artikolu 1630 tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta' Malta. Illi wkoll issir referenza għal dak li hemm fl-artikolu 1029 tal-Kap. 16 tal-Liġijiet ta' Malta fejn jgħid espressament li (u dan hemm sitwazzjoni analogha tal-kuncett 'force majeure' u każ fortuwitu)

"kull ħsara li tiġri b'acċident jew b'forza maġġuri, ibatiha, fin-nuqqas ta' disposizzjoni espressa tal-liġi li tgħid il-kuntrarju, dak illi fuq il-persuna jew il-beni tiegħu tiġri l-ħsara."

Għalhekk, dak li għandu jiġi mistħarreġ mill-Qorti fil-każ in diżamina, huwa jekk l-event dannuż li skont it-trasportatur jinkwadra bħala waħda miċ-ċirkostanzi maħsuba fl-Artikolu 17(2) tal-Konvenzjoni, kienx preċedut minn għemil jew omissjoni kolpuża jew jekk hemmx rabta bejn l-allegat każ fortuwitu u xi għemil doluż jew kolpuż tal-aġent.

F'dan il-każ, is-soċjetà konvenuta tikkontendi illi l-merkanzija inħarqet kaġun ta' att vandalu maġħmul minn persuna mhux maġħrufa. Johann Vella insista fl-affidavit tiegħu li kienu għamli l-arranġamenti mal-kumpannija Sullivan Maritime Limited sabiex it-trailer jitgħabba fuq il-vapur sabiex jinżel minn Genoa għal Malta. Illi ma' dan it-trailer kellhom jitilgħu abbord trailers oħrajn fuq l-istess vapur tal-merkanzija. Għal xi raġuni dan it-trailer ma telax abbord kif ukoll trailer ieħor li kien hemm fl-istess Terminal destinat għal Malta. Illi mill-istess affidavit huwa kkonferma li fil-fatt il-ħruq

kien kaġun ta' arson (att doluż) u dan skont rapport li saru mill-Awtoritajiet Taljani. Illi għalhekk is-soċjetà konvenuta ma kellhiex kontroll fuq dak li ġara.

*Kif jingħad fil-Konvenzjoni u anke fil-ġurisprudenza in materja, jispetta lit-trasportatur il-prova li l-att fortuwit u l-event dannuż kien mhux biss imprevedibbli, iżda wkoll inevitabbli. Illi huwa paċifiku li l-grad ta' diligenza rikjesta f'kazijiet simili mit-trasportatur hu wieħed gravi tant illi jingħad li jrid jintwera li ċ-ċirkostanzi mhux talli kienu straordinarji talli jridu jkunu tant straordinarji li jirrenduha impossibbli lit-trasportatur li jimpedixxi l-event dannuż anke bl-użu tal-ogħla grad ta' diligenza: "L-essenza tad-difiża hija l-imprevedibilità u l-inevitabilità". Hekk kif ġiet deċiża l-kawża fl-ismijiet **Farrugia v. Gatt noe**, deċiża mill-Qorti tal-Kummerċ, 16.1.1984.*

*Il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fis-sentenza tagħha fl-ismijiet **Thomas Smith Insurance Agency Limited noe vs MD Trucking Limited et**, deċiża fit-18 ta' Frar, 2004, irriteniet hekk in materja:-*

"Skont il-ġurista Jan Ramburg ("The Law of Carriage of Goods: Attempts of Harmonization" – 9E.T.L. 1974), il-baži ta' responsabbiltà enunċjata fis-CMR mhix eskluża billi dak li jkun aġixxa diligentement, iżda hemm oneru akbar miħt fuq it-trasportatur, li jrid jieħu l-mezzi kollha biex jevita kull ħsara jew serq. L-awtur S.Zamara ('Carrier Liability' Am.J. of Comp. Law 1975) jgħid li "the courts have been reluctant to admit as a defense that the carrier has simply not been negligent. Instead, they place a heavy burden on the carrier to show specifically how the unavoidable circumstance caused the loss."

*In tema tal-oneru tal-prova fuq it-trasportatur a tenur tal-Artikolu 17.2, intqal fil-kawża fl-ismijiet **Gasan Mamo Insurance Limited kif surrogata fid-drittijiet tal-assigurata tagħha Krea (Malta) Limited skont il-liġi u l-polza tal-assikurazzjoni vs Attrans Limited**, deċiża mill-Qorti tal-Appell fit-3 ta' Ottubru, 2008:-*

"Jikkonsegwi minn dan l-artikolu illi malli l-merkanzija tiġi affidata lit-trasportatur din tgħaddi taħt il-kontroll u l-kustodja tiegħu u hu jsir id-detentur tagħha fl-interess tal-esportatur jew tar-riċevitur. Dan, s'intendi, sal-mument li dak il-kontroll fuq il-merkanzija jgħaddi f'idejn ir-riċevitur; Biex jiskansa ruħhu mir-responsabbiltà għannuqqas jew dannu fil-merkanzija, it-trasportatur jeħtieġu jiddemostra għall-konvinciment ta' min irid jiġġudika illi dak in-nuqqas jew dannu seħħ għal xi raġuni mhux imputabbli lillu skont xi waħda mill-eċċezzjonijiet kalendati fis-subinċiż (2) tal-istess Artikolu 17, u ċioe, li dak l-istess telf jew ħsara "was caused by the wrongful act or neglect of the claimant, by the instructions of the claimant given otherwise than as a result of its wrongful act or neglect on the part of the carrier, by inherent vice of

the goods or through circumstances which the carrier could not avoid and the consequence of which he was unable to prevent.”

*Il-Qorti tal-Appell kellha okkażjoni tikkonsidra l-eċċezzjoni ta’ “force majeure” fil-kawża **Mizzi vs Paris et (27 ta’ Marzu, 2009)**. F’dik is-sentenza esprimiet ruħha b’dan il-mod:*

“Skont il-Liġi, l-Artikolu 1029 tal-Kap. 16, kull ħsara li tiġri b’accident jew b’forza maġġuri, ibatiha, fin-nuqqas ta’ disposizzjoni espressa tal-liġi li tgħid il-kuntrarju, dak illi fuq il-persuna jew il-beni tiegħu tiġri l-ħsara. F’każijiet bħal dawn min jallega li dak li ġara kien dovut minħabba forza maġġuri, jew casus għandu l-obbligu li jippruvah u dan sal-grad ta’ probabbiltà”.

Skont il-ġurisprudenza tal-Qrati tagħna l-“forza maġġuri” hija dik il-forza li għaliha huwa impossibbli li wieħed jirreżisti, mentri l-“każ fortuwitu” huwa dak meta avveniment ma setax ikun prevedut minn persuna ta’ ordinarja diliġenza. Il-kunċett tal-każ fortuwitu jew forza maġġuri ma jseħħx meta għall-ħsara jkun ikkontribwixxa l-fatt, pożittiv jew negattiv, tal-bniedem. Għalhekk skont il-prinċipju tad-dritt, biex ikun hemm il-każ fortuwitu mhux biżżejjed li jkun hemm avveniment insolitu, sproporzjonat, u li jkun prodott mill-forzi tan-natura, imma jeħtieġ li jkun inevitabbli, b’mod li ma jstax jiġi evitat bid-diliġenza ordinarja tal-bonus pater familias. Din il-prevedibilità trid tkun ta’ probabbiltajiet raġonevoli u mhux ta’ possibilitajiet remotissimi u inverosimili. (Ara Vol. XXIV p. I. P. 172; Vol. P.I.p.74; Vol. XLVIII p.I.p.258).

*Imbagħad, fis-sentenza fl-ismijiet **Simonds Farsons Cisk pls vs Mark Gerald Naylor et (Deċiża 6 ta’ Ottubru, 2010)**, il-Prim’Awla tal-Qorti Ċivili rriteniet hekk:-*

“Skont id-duttrina u l-ġurisprudenza prevalenti l-kawża għal-liema d-debitur mhux imputabbli hi identifikata f’event straordinarju jew imprevedibbli. Dawn huma eżemplifikati fiż-żewġ kunċetti predominanti tal-każ fortuwitu jew tal-forza maġġuri ... Hekk, huwa konkordi illi “il caso fortuito e la forza maggiore è l’evento non dipendente da azione od omissione volontaria o colposa, non prevedibile e almeno non inevitabile.” (“Pubblio Azzopardi – vs – Antonio Arcicovich et”, Appell Ċivili, 14 ta’ Novembru, 1919). Li jfisser, illi fil-każ fortuwitu jew il-forza maġġuri ma jeħilsux mir-responsabbiltà għad-danni jew ikunu preċeduti minn ħtija ta’ min ikkaġuna d-danni. (Ara “Caterina Bezzina – vs – Giorgio Grech et”, Prim’Awla, Qorti Ċivili, 7 ta’ Ġunju, 1938), għax allura jitlef in-natura tiegħu ta’ każ fortuwitu jew ta’ forza maġġuri, la darba seta’ jkun impedut mid-debitur stess permezz tad-diliġenza medja u ordinarja tal-bniedem normali li huwa kien obligat li juża. Ara “Albert Borg Falzon proprio

et nomine et – vs – Charles Darmanin proprio et nomine”, Appell Kummerċjali, 7 ta’ Ġunju, 1940.”

Illi huwa fatt li s-soċjetà konvenuta mhux qiegħda tikkontesta li l-merkanzija intilfet kompletament kaġun ta’ nirien li ħakmu t-trailer. Illi f’dawn il-każijiet skont il-Konvenzjoni, ir-responsabbiltà għat-telf jew ħsara fil-merkanzija, hija tal-istess soċjetà konvenuta. Dan għaliex fil-każ in diżamina, l-obbligi tat-trasportatur taħt il-kuntratt ta’ ġarr in kwistjoni skattaw, b’applikazzjoni tal-Artikolu 17.1, mill-mument tal-konsenja ta’ din il-merkanzija sakemm kellha tasal Malta għand Carmelo Abela Marketing Limited. Bil-konsegwenza li kwalsiasi nuqqas jew dannu fl-istess merkanzija li seħħ f’dawn il-parametri temporali, hija esklussivament tat-trasportatur.

Illi però s-soċjetà konvenuta qiegħda targumenta li f’dan il-każ hija mhux responsabbli għal sempliċi raġuni li dan kien każ fortuwitu minħabba li xi ħadd ta n-nar b’mod perikoluż it-trailer li kien ipparkeġġat ħdejn tas-soċjetà Carmelo Abela Marketing Limited. Illi l-istess soċjetà konvenuta esebiet rapport li ġie tradott mit-Taljan għall-Ingliż iżda għandu jingħad li t-teżi finali tal-ħruq kien li mhux qiegħed jiġi eskluż li n-nirien kienu dolużi. Illi però dan ir-rapport ma jikkonkludix li hekk kienu fl-atti iżda wkoll iħalli għal possibiltajiet oħra.

Il-Qorti kienet ukoll tistenna li jingiebu provi oħrajn fejn fl-istess rapport tekniku jindika żewġ persuni li huma Emanuel Borg u Joseph Borg (apparti Alexandru Stancio) li kienu suġġetti għal suspett. Illi l-ebda persuna ma tressqet sabiex tixhed in sostenn tal-fatt li s-soċjetà konvenuta għamlet dak kollu li hu possibbli. Madanakollu, il-Qorti ma għandha l-ebda provi quddiemha dwar dak li ġara jew ma ġarax waqt it-trasport tal-merkanzija, il-postijiet fejn ix-xufier waqaf bit-trailer, jekk ipparkjax f’post sikur, jekk kienx fil-viċinanza tat-trailer jew ħalliehx waħdu biex jiġi eskluż illi l-istess soċjetà konvenuta użat dik id-diliġenza neċessarja. Illi wkoll jiġi notat mid-dokumenti esebiti mill-istess soċjetà konvenuta (dok. D) li huwa rikors ġuramentat ta’ kawża li s-soċjetà konvenuta fetħet kontra soċjetajiet oħrajn fejn qiegħda titlob li jiġu kkundannati għal danni. Illi hawn jimmerita jiġi nnotat li ma jagħmilx sens li tgħid li d-danni ġew kaġunati b’mod fortuwit u titlob id-danni lil soċjetajiet oħrajn.

Għalhekk, f’kull każ it-tielet eċċezzjoni tirrizulta infondata.

Ir-Raba’ u l-Ħames Eċċezjonijiet

Illi r-raba’ u l-ħames eċċezjonijiet se jiġu trattati flimkien. Is-soċjetà konvenuta qiegħda tqajjem il-kwistjoni li mhux minnu li kien hemm traskuraġni, negliġenza jew

nuqqas ta' osservanza tar-regolamenti min-naħa tagħha jew minn persuni inkarigati minnha.

*L-ewwel sub-Artikolu ta' **Artikolu 29** tal-Konvenzjoni jiddisponi illi*

“the carrier shall not be entitled to avail himself of the provisions of this chapter which exclude or limit his liability or which shift the burden of proof if the damage was caused by his wilful misconduct or by such default on his part as, in accordance with the law of the court or tribunal seised of the case, is considered as equivalent to wilful misconduct.”

Skont it-tieni sub-artikolu dan huwa l-każ ukoll fejn il-wilful misconduct jew default tiġi kkommessa mill-aġenti, impjegati jew inkarigati tal-vettura.

*Dak li għandu jiġi meqjus huwa x'jikkostitwixxi wilful misconduct u considered as equivalent to wilful misconduct. Illi fil-fatt il-kawża fl-ismijiet **Atlas Insurance Agency Ltd nomine vs Express Trailers Ltd** (App. Ċiv. 1478/2003) mogħtija mill-Qorti tal-Appell fit-18 ta' Mejju, 2005. Illi f'din il-kawża ġew trattati l-kunċett ta' wilful misconduct u considered as equivalent to wilful misconduct fejn il-Qorti qalet hekk:*

*“Jokkorri għalhekk li jiġu eżaminati l-kunċetti tal-wilful misconduct jew equivalent default. Billi l-preċitat artikolu hu modellat bi kliem identiċi fuq l-artikolu 25 tal-Warsaw Convention relattiv għat-trasport tal-merce, persuni u baggage bl-ajru ma jkunx inopportun jekk tingħata titwila lid-dottrina legali fuq dawn il-konċetti. Għall-aħjar approfondiment ara “**Liability in International Air Transport**” ta' Georgette Miller, Ed. 1977, paġna 194 et sequitur. Jirriżulta li fir-rigward hemm żewġ skejjel ta' ħsieb, dik konċepita fis-sistema kontinentali, partikolarment fi Franza, bl-użu ta' espressionijiet “dol” u “faute lourde” u dik karatterizzata mill-qrati tal-pajjiżi tal-common law;*

*Fil-każ ta' wilful misconduct jew dol fit-test Franciż, jingħad illi “an act is wilful when the person charged had a conscious intent to do or omit during the act from which harm results, or an intentional omission of a manifest duty” (**Outlook Store Inc. – vs – Cardinal Air Services**”, New York Civil Court (USA), Novembru 1970, No. 352). U skont il-Qorti Ingliża “to be guilty of wilful misconduct the person concerned must appreciate that he is acting wrongfully, or is wrongfully omitting to act and yet persists in so acting or omitting to act regardless of the consequences, or acts or omits to act with reckless indifference as to what the result must be”. (**Horabin – vs - British Overseas Airways Corporation**”, 1952);*

Ma hemmx bżonn jingħad li skont it-teorija prevalenti anke fostna d-dol hu l-fatt doluż;

Dak li l-aktar jippreokkupa l-qrati u l-awturi hi r-riċerka jekk kienx jeżisti “fault equivalent to dol”. Kif ingħad mill-preċitata awtriċi “English and American courts have emphasised the specific character of wilful misconduct, which is entirely different from negligence and goes far beyond it, however gross or culpable the negligence might have been” (paġna 199). Inveċe l-Qrati Franciżi u ċerti ġurisdizzjonijiet oħra (ara per eżempju d-deċiżjoni tal-Qorti Federali fl-Isvizzera) fil-kawża “**Deutsche Lufthansa – vs – Basler Transport Versicherungs Gesellschaft**”, 14 ta’ Novembru, 1967) jadottaw b’ekwivalenti l-“faute lourde” ossia “gross fault”. Dan in bażi għall-massima tad-dritt Ruman “culpa lata dolo aequiparatur.” Jekk allura din il-massima hi parti mil-lex fori l-vetturi jirrinfaċċja responsabbiltà bla limitazzjoni. Ara wkoll speċifikament fuq dawn il-kunċetti l-opra ta’ Hill and Messent, “**CMR: Contracts for the International Carriage of Goods by Road**”, Ed. 1984 paġna 152 et sequitur);

M’hemmx dubju illi fis-sistema tal-liġi tagħna jeżisti dan il-konċett ta’ gross negligence ossia culpa lata. Jibda biex jiġi osservat illi in linea ġenerali “n-nuqqas tikkostitwixxi kunċett negattiv u tikkonsisti fl-ommissjoni ta’ dak il-grad ta’ diliġenza li teħtieġ skont iċ-ċirkostanzi” (**Kollez. Vol. XXXIII P. IV p. 690**). Jeżisti però varjanti ta’ din in-negliġenza. Hekk normalment taħt il-liġi Aquilia “et leavissima culpa venit” (**Kollez. Vol. XLII P.I p. 358**). Imma hu ritenut ukoll illi “ladarba n-negliġenza tkun ‘gross and culpable’ hija tagħti lok mhux biss għal responsabbiltà ċivili imma anke kriminali” (**Kollez. Vol. XLV P.IV p. 984**). B’aktar preċiżjoni, “it-traskuraġni hemm bżonn li tkun ‘culpable negligence’ tali li tammonta għal criminal misconduct” (**Kollez. Vol. XXIII P.IV p. 977**);

In linea ta’ prinċipju, kif emers mid-dottrina legali u mill-ġurisprudenza l-culpa lata fil-kamp ċivili hi x’aktarx assoċjata man-negliġenza tal-professjonist. Dan fis-sens illi jrid jirriżulta li l-iżball irid ikun grossolan (Ara **Kollez. Vol. XXXII P.I p. 163; Vol. XXXI P. I p. 55; Vol. XLII P. I p. 358**). Naturalment, mhux bilfors li tali negliġenza hi allaċjata mal-professjonista esklussivament in kwantu skont l-Artikolu 1038 Kodiċi Ċivili anke dawk li jindaħlu għal xogħol jew servizz mingħajr ma jkollhom il-ħila meħtieġa jirrispondu għad-danni. Din hi dik ir-“recklessness” li b’epitati differenti ssejthet “gross negligence” (**Kollez. Vol. XLIII P. IV p. 1023**);

Il-Qorti ssoffermat fit-tul fuq dan l-aspett biex turi li anke fis-sistema legali dan il-kunċett tal-“gross negligence” jew “faute lourde” mhux aljen għalina, u allura fejn jokkorri dan, konsimilment għas-sistema tal-liġi Franciża, fil-każijiet in

ispeċje, u fejn jokkorri, jista' jiġi adoperat b'ekwivalenza għal "dol" jew "wilful misconduct". Prova din li trid dejjem issir mill-parti avversa fil-litigazzjoni u mhux mill-vettural imħarrek;

Adoperati l-prinċipji msemmija għall-każ preżenti huwa diffiċli għal din il-Qorti biex fuq l-istregwa tar-riżultanzi istrutturji jista' jingħad li din ġiet provata wilful misconduct jew kolpa ekwivalenti fil-każ tas-soċjetà konvenuta appellanti;

Huwa indiskuss illi l-kumpannija, qua vettural, ma wżatx diliġenza neċessarja li kellha tuża għall-ħarsien tal-merce u naqset ukoll mid-dover kontrattwali li gġib u tikkonsenja l-partita kollha. Tali nuqqas jirrientra ċertament fid-dispost tal-artikolu 17 tal-Konvenzjoni. Dippju l-istess soċjetà appellanti ma tistax tiskansa ruħha minn din ir-responsabbiltà billi l-prova tal-karikazzjoni u tal-effettiva konsenja mhux biss ma għamlithiex, hekk kif jiddetta l-artikolu 18, iżda fil-verità tinsab minnha ammessa;

Tinsorġi l-mistoqsija illi għaladarba hu konfermat illi ma wżatx id-diliġenza neċessarja, in-negliġenza tagħha għandhiex allura titqies talment 'culpable' li tammonta għall-'wilful misconduct'. Mill-ebda parti tal-provi ma tirriżulta xi xorta ta' ammissjoni kolpuża u dik il-leggerezza biex tinduċi lit-Tribunal jasal għal konklużjoni gratwita li n-negliġenza tas-soċjetà appellanti kienet ta' gravità tali li timplika wilful misconduct. Fil-fehma konsiderata tagħha din il-Qorti ma tistax taċċetta illi l-provi jwasslu għal konklużjoni li kien hemm dik ir-recklessness ravvisata minn xi allegata nuqqas tal-prekawzjonijiet. Din tibqa' mera asserzjoni li ma ssibx riskontru fil-provi."

Illi wara li din il-Qorti rat bir-reqqa din is-sentenza hekk kif kwotata għall-każ in eżami, din il-Qorti hija konvinta li s-soċjetà konvenuta ma użatx id-diliġenza neċessarja li kien dover tagħha li tuża u tali nuqqas jaqa' perfettament f'dak li hemm fl-artikolu 17 tal-Konvenzjoni. Illi l-istess soċjetà konvenuta ma ressqet lil ebda xufier tagħha jew persuni oħrajn sabiex turi fil-fatt kif imxiet mar-regolamenti ta' meta jidhol trailer ġewwa t-Terminal. Lanqas ma tela' jixhed xi persuna indikata fl-istess rapport tal-investigazzjoni sabiex anki jagħtu r-raġunijiet kemm tad-dewmien, ir-raġuni għala ma telax abbord it-trailer abbord jew inkella x'marru jagħmlu u fejn marru wara li ġabu t-trailer ġewwa t-Terminal. Illi jidher mill-provi mressqa, is-soċjetà attriċi ma ressqet l-ebda prova li s-soċjetà konvenuta aġixxiet b'wilful misconduct jew kolpa ekwivalenti lil hinn minn omissjoni kolpuża. Għalkemm l-istess soċjetà konvenuta pruvat turi li n-nar li ħakem lit-trailer tagħha kien kaġun ta' att doluż, din il-konklużjoni ma kenitx waħda konklussiva iżda seta' kien il-każ.

Is-Sitt Eċċezzjoni

Illi f'din l-eċċezzjoni, is-soċjetà konvenuta qiegħda titfa' r-responsabbiltà fuq terzi persuni li ma ġewx inkarigati minnha. Illi però din il-Qorti wara li rat l-atti u l-provi mressqa ma hemm ebda indikazzjoni ta' terzi persuni li setgħu b'xi mod kienu involuti. Illi ingħad hawn fuq, illi għalkemm f'rapport tekniku li ġie esebit issem mew tliet persuni, ħadd minnhom ma tressaq sabiex jixhed u jispjega l-involviment tiegħu f'dan il-każ.

Għalhekk, f'kull każ din l-eċċezzjoni tirriżulta infondata.

Quantum tad-Danni

Riferibbilment għall-quantum tad-danni, jiġi rilevat li skont l-Artikolu 23 tal-Konvenzjoni d-danni jkunu limitati għall-“carriage charges” biss fil-każ li jkun hemm “delay” fil-konsenja tal-merkanzija. Iżda meta jkun każ ta' “non-delivery” d-danni jkunu kalkolati fuq il-valur tal-merkanzija, magħduda wkoll “carriage charges, Customs duties and other charges incurred in respect of the carriage ...” u dan skont l-artikolu 23(4) tal-Konvenzjoni. Il-limitu huwa sa “8.33 units of account per kilogram of gross weight short.”

*Illi mir-rapporti u d-dokumenti li ġew esebiti mis-soċjetà attriċi, il-merkanzija li ntilfet kellha piż ta' 4,558kg. Skont is-Survey Report esebit a fol. 20, kif ikkonfermat minn **Paul Ellul** bil-ġurament tiegħu, “The CMR Package Limitation is calculated at 8.33 SDRs per gross kilo of cargo where approximately 1 SDR is equivalent to 1.20433 Euro. Therefore, the CMR Package Limitation in this instance is approximately the following:*

4558 kg x 8.33 SDR – SDR37,968.14 which is equivalent to Euro 45,725.03

L-ammont li jista' jiġi reklammat mill-atturi huwa biss ta' €6,252.21 u kif inhu aġġustat għal €6,300.

Illi wkoll is-soċjetà attriċi qiegħda titlob ħlas ukoll ta' €413 għas-survey tal-merkanzija hekk danneġġjata. Illi a fol. 40 tal-atti proċesswali l-invoice maħruġ minn Paul Ellul fejn huwa ikkonferma wkoll bil-ġurament tiegħu li huwa kien tħallas l-ammont ta' €413 għas-survey report li kien għamel.

Decide:

Illi għalhekk għal dawn il-motivi, din il-Qorti, taqta' u tiddeċiedi, billi filwaqt li tiċħad l-eċċezzjonijiet kollha tas-soċjetà konvenuta in kwantu għall-ħames eċċezzjoni l-Qorti tilqa' in parti li s-soċjetà konvenuta m'għandhiex tiġi meqjusa li aġixxiet in wilful misconduct tiddisponi kif ġej:-

1. *Tiddikjara lis-soċjetà konvenuta unikament responsabbli.*
2. *Tillikwida d-danni sofferti mill-assigurat u li għalihom għamlu tajjeb l-atturi limitatament għas-somma ta' sitt elef, u tliet mitt euro (€6,300).*
3. *Tikkundanna lill-istess soċjetà konvenuta sabiex iħallsu lill-atturi s-somma hekk likwidata ta' sitt elef, u tliet mitt euro (€6,300) bħala danni sofferti mill-atturi għar-raġunijiet premissi, flimkien mal-imgħax legali mid-data tan-notifika tal-ittra uffiċjali u ċioe mis-26 ta' Lulju, 2018, sal-pagament effettiv, inkluż l-ispejjeż tal-ittra uffiċjali bin-numru 2519/18.*

L-ispejjeż jithallsu mis-soċjetà konvenuta.”

L-Appell

7. Is-soċjetà appellanta ressqet l-appell tagħha mis-sentenza appellata fl-1 ta' Novembru, 2021, fejn talbet lil din il-Qorti sabiex tħassar u tirrevoka s-sentenza tal-Ewwel Qorti tat-12 ta' Ottubru, 2021, tilqa' l-eċċezzjonijiet imressqa mill-istess soċjetà konvenuta, u tiċhad it-talbiet tal-atturi.

8. Is-soċjetà appellanta spjegat li hija ħassitha aggravata bid-deċiżjoni tal-Ewwel Qorti, li kkundannatha tħallas danni fl-ammont ta' €6,300. Is-soċjetà appellanta qalet li l-ewwel aggravju tagħha jolqot dik il-parti tas-sentenza appellata fejn għiet miċħuda l-eċċezzjoni mressqa minnha li kienet tgħid li s-soċjetà rikorrenti Mapfre Middlesea plc kellha tipprova li għiet surrogata fid-drittijiet tal-assigurata tagħha *ai termini* tal-artikolu 1165 tal-Kap. 16. Is-soċjetà appellanta qalet li fl-ewwel lok hemm diskrepanza bejn dak li għie kkonstatat mill-Ewwel Qorti u s-sentenza tagħha, għaliex l-Ewwel Qorti tgħid li saret prova li s-soċjetà appellata ħallset lill-assigurata tagħha s-somma ta' €14,200, li mhuwiex minnu, u mhijiex qegħda tiġi reklamata din is-somma f'dawn il-proċeduri. Is-soċjetà appellanta qalet ukoll li l-Ewwel Qorti naqset milli

tapprezza, u wisq anqas tikkonsidra, in-natura ta' din l-eċċezzjoni. Is-soċjetà appellanta saħqet li l-Ewwel Qorti kellha tikkonsidra jekk il-pagament mis-soċjetà assiguratrici lill-assigurata tagħha sarx kontestwalment mas-surroga, u li m'hemm xejn li jeżonera lis-soċjetà assiguratrici milli żżomm mal-proċedura ddetтата fil-liġi. Is-soċjetà appellanta qalet li tali prova qatt ma saret u għalhekk l-Ewwel Qorti ma kellhiex tiċħad din l-ewwel eċċezzjoni tagħha.

9. Is-soċjetà appellanta qalet li hija ħassitha aggravata wkoll bis-sentenza appellata għaliex skont it-tieni eċċezzjoni tagħha, it-talbiet tas-soċjetajiet appellati kienu dekaduti *ai termini* tal-Artikolu 32 tal-Konvenzjoni dwar il-Kuntratt għall-Ġarr Stradali Internazzjonali tal-Merkanzija, liema Konvenzjoni giet inkorporata fil-Liġi Maltija permezz tal-Kap. 486. Is-soċjetà appellanta għamlet riferiment għad-disposizzjoni rilevanti tal-liġi li tgħid li,

“The period of limitation for an action arising out of carriage under this Convention shall be one year.

...

(b) In the case of total loss, from the thirtieth day after the expiry of the agreed time-limit or where there is no agreed time-limit from the sixtieth day from the date on which the goods were taken over by the carrier;

(c) In all other cases, on the expiry of a period of three months after the making of the contract of carriage.”

10. Is-soċjetà appellanta qalet li l-imsemmija eċċezzjoni tistrieħ fuq żewġ binarji. Spjegat li l-ittra ufficjali tas-soċjetà appellata tas-26 ta' Lulju, 2018 ma tistax tiġi kkonsiderata bħala *claim* li ssuspendiet, jew li interromptiet il-preskrizzjoni ta' sena, għaliex kienet nieqsa mill-formalitajiet neċessarji *ai termini* tal-Artikolu 32 tal-Konvenzjoni CMR, u b'mod partikolari ma kien fiha l-ebda dokumentazzjoni; kif ukoll minkejja li l-ittra ufficjali tas-soċjetà appellata

u s-sospensjoni ta' dsatax-il jum li gabet magħha, it-terminu preskrittiv ta' sena *ai termini* tal-Artikolu 32 tal-Konvenzjoni CMR kien għadda meta saret il-kawża. Is-soċjetà appellanta qalet li l-ittra uffiċjali ma kellha anness magħha l-ebda dokument u għalhekk ma tistax titqies bħala *claim* valida. Qalet ukoll li l-intenzjoni tal-firmatarji tal-Konvenzjoni kienet li l-*claim* tkun tali li mhux biss tispeċifika d-domanda, iżda wkoll li din it-talba tkun adegwatament dokumentata. Is-soċjetà appellanta qalet li dan tant huwa minnu, li l-artikolu 32(2) tas-CMR jgħid li,

“A written claim shall suspend the period of limitation until such date as the carrier rejects the claim by notification in writing and returns the documents attached thereto.”

11. Is-soċjetà appellanta qalet li l-Ewwel Qorti kellha tilqa' din l-eċċezzjoni u tiddikjara l-azzjoni bħala waħda tardiva. Is-soċjetà appellanta qalet li l-Ewwel Qorti kienet żbaljata wkoll meta qalet li mill-atti ma jirriżultax li s-soċjetà konvenuta kienet irrispondiet għall-ittra uffiċjali, u qalet li fin-nota ta' sottomissjonijiet tagħha hija kienet għamlet riferiment ċar għall-ittra uffiċjali responsiva tagħha tat-2 t'Awwissu, 2018, li giet notifikata lis-soċjetà appellata fl-14 t'Awwissu, 2018. Is-soċjetà appellanta qalet li fl-agħar ipotesi għaliha, f'każ li kien hemm sospensjoni tal-perijodu tassattiv ta' dsatax-il gurnata, dan ifisser li l-kawża kellha ssir sa mhux aktar tard mis-27 ta' Ottubru, 2018, iżda l-kawża odjerna giet istitwita fit-3 ta' Jannar, 2019, u għalhekk hija tardiva.

12. Is-soċjetà appellanta qalet ukoll li hija m'għandhiex terfa' t-tort għall-allegati danni sofferti mis-soċjetà appellata, liema danni jirriżultaw mill-allegati ħsarat fil-merkanzija li kienet fit-*trailer* tas-soċjetà appellanta waqt li din kienet

fit-Terminal San Giorgio ta' Genoa qed tistenna biex titgħabba, fejn inħakmet min-nirien. Is-soċjetà appellanta qalet li ma kien hemm ebda kontestazzjoni dwar il-fatti li taw lok għall-allegati ħsarat, u li l-Ewwel Qorti aċċettat bħala ppruvati. Is-soċjetà appellanta kompliet tgħid li ma tistax tifhem għal liema raġuni l-Ewwel Qorti ma skagħonathix mill-ħtija, meta hija stess sabet li n-nar beda fuq *trailer* ieħor u sussegwentement infirex għal fuq it-*trailer* tas-soċjetà appellanta. Is-soċjetà appellanta qalet li mill-provi prodotti għandu jirriżulta li hija ma kellha ħtija ta' xejn fl-akkadut, u r-rapporti kollha jindikaw li n-nar tqabbad minn terz u dan ħakem lit-*trailer* ta' soċjetà oħra, minn fejn infirex għal fuq *trailer* ieħor, sakemm ħakem lit-*trailer* mertu ta' dawn il-proċeduri. Is-soċjetà appellanta qalet li fil-ħin tal-incident it-*trailers* kienu kollha fit-Terminal San Giorgio, Genoa, u x-xufier tagħha ma kienx mat-*trailer* dak il-ħin għar-raġunijiet spjegati minn Johann Vella fix-xhieda tiegħu.

13. Is-soċjetà appellanta qalet li dan ġie kkonfermat minn Manuel Portelli, rappreżentant ta' Sullivan Maritime Limited, fil-kawża ta' rivalsa (Rik. Ġur. Nru. 835/2018GM) li l-appellanta istitwiet kontra l-entitajiet l-oħra involuti fl-incident sabiex tilqa' għall-eventwalità li hija tinsab responsabbli għad-danni fil-kawża odjerna. L-appellanta qalet li ladarba ġie spjegat li l-linja tal-vapur m'għandha l-ebda kontroll fuq it-*terminal* fejn seħħ l-incident, aktar u aktar m'għandux x'jaqsam il-klijent tal-linja tal-vapur, u l-unika haġa li għamlet hi kienet li bbukkjat il-vjaġġ fuq il-vapur, u li ma kellha l-ebda għażla għar-rigward ta' liema *terminal* kellu jintuża jew dwar il-proċeduri adoperati fit-*terminal*. Is-soċjetà appellanta qalet li in vista ta' dawn il-provi, hija ma tistax tifhem kif l-Ewwel Qorti kkonkludiet li hija kellha tort f'dak li ġara, minflok ma ddeterminat

li kien hemm ċirkostanzi ta' forza maġġuri li s-soċjetà appellanta ma setgħetx tevita.

14. Is-soċjetà appellanta qalet li l-kawża li ssemmi l-Ewwel Qorti, hija proprju l-kawża ta' rivalsa li għet istitwita minnha għaliex hija kienet ċerta, in vista tal-ittra ufficjali li rċeviet, li s-soċjetà appellata kienet sejra tipproċedi kontra tagħha, u sabiex ma tiġix skoperta bil-kawża ta' rivalsa minħabba l-preskrizzjonijiet applikabbli, is-soċjetà appellanta fetħet proċeduri kontra l-appellati l-oħra kollha li setgħu kienu involuti fil-każ sabiex iżzommhom responsabbli għad-danni li hija tista' tiġi ordnata tħallas fil-kawża odjerna. Qalet li dan iżda m'għandux jittieħed li jfisser li hija għandha xi tort fl-akkadut u fiċ-ċirkostanzi li wasslu għall-allegati danni li sofrew l-appellati. Is-soċjetà appellanta kompliet tgħid li għalhekk l-Ewwel Qorti qatt ma messha kkonsidrat il-fatt li hija ħadet dan il-pass preventiv, bħala ammissjoni tal-inevitabbiltà tal-incident. Is-soċjetà appellanta kompliet tgħid li l-pożizzjoni tal-Qrati tagħna hija ċara li f'kawża bħal dik odjerna, is-soċjetà appellanta ma tistax tikkjama fil-kawża entitajiet oħra li ma kellhomx ness dirett mal-atturi fil-kawża, minħabba n-nuqqas ta' interess ġuridiku ta' dawn l-entitajiet l-oħra.

15. Is-soċjetà appellanta qalet li hija ħassitha aggravata wkoll għaliex l-Ewwel Qorti ma qisitx sewwa l-provi prodotti u l-komportament tas-soċjetà appellanta, meta ċaħdet ir-raba' eċċezzjoni tagħha, u kkonkludiet li ma kienx hemm provi biżżejjed li juru li s-soċjetà appellanta għamlet dak kollu li setgħet sabiex tevita l-akkadut. Is-soċjetà appellanta qalet li l-Ewwel Qorti kkonkludiet li min-naħa tagħha hija ma ressqet l-ebda xufier jew persuni oħra sabiex turi kif ġew osservati r-regolamenti rigward meta *trailer* jidhol fit-*terminal*. Is-soċjetà

appellanta qalet li dan mhux minnu, għaliex kemm id-direttur tagħha, kif ukoll id-direttur ġenerali tat-*terminal* xehdu dwar il-proċeduri kollha li ġew segwiti. Qalet li hija prassi mad-dinja kollha li meta t-*trailer* jiġi pparkjat, ix-xufier jaqla' ż-żiemel minn miegħu u jsuq barra mit-*terminal*. Qalet li ġew prodotti diversi rapporti li juru li ma kien hemm ebda tort jew negligenza da parti tagħha, u l-Ewwel Qorti ma kinitx korretta lanqas meta kkonsidrat li s-soċjetà appellanta naqset li ġġib provi dwar id-dewmien jew ir-raġuni għala t-*trailer* in kwistjoni ma ttellax abbord. Is-soċjetà appellanta qalet li r-rappreżentant ta' Sullivan Maritime Limited xehed li ma setax jagħti r-raġuni għalfejn t-*trailer* ma telax abbord dakinhar, u qalet li wieħed ma jistax lanqas jattribwixxi l-ħtija għal dan il-ħruq għall-fatt li t-*trailer* ma ttellax abbord. Qalet li l-fatti kollha juru li hija ma kellhiex kontroll fuq it-*trailer* fil-ħin tal-ħruq, u lanqas ma kellha kontroll fuq dak li kien qiegħed jġri fit-*terminal* fl-inħawi tat-*trailer* ipparkjat.

16. L-appellanta qalet li hija ħassitha aggravata wkoll għaliex is-sitt eċċezzjoni tagħha ġiet skartata mill-Ewwel Qorti, fejn hija kienet sostniet illi jekk kien hemm xi ħtija ta' xi ħadd li wasslet għall-incident mertu ta' dawn il-proċeduri, din il-ħtija ma kinitx tas-soċjetà appellanta. Qalet li kien proprju għalhekk li hija fetħet kawża ta' rivalsa kontra l-entitajiet li b'xi mod kienu involuti f'dan l-incident. Is-soċjetà appellanta qalet li ġie stabbilit li n-nar aktarx li tqabbad minn terz li kien qiegħed jaġixxi b'mod doluż, iżda hija ma tistax tifhem kif l-Ewwel Qorti ppretendiet li hija kellha tressaq bħala xhud lill-persuna suspettata b'dan l-aġir.

17. Is-soċjetà appellanta qalet li hija ħassitha aggravata wkoll għaliex l-Ewwel Qorti naqset milli tikkonsidra li s-soċjetà appellata ma ppruvatx id-danni fil-merkanzija reklamati, u f'dan ir-rigward m'hemm xejn fid-deċiżjoni. Qalet li ladarba l-ammont reklamati bħala danni ma ġiex ippruvat, l-Ewwel Qorti ma messhiex laqgħet it-talba tal-appellati għall-ħlas tad-danni pretiżi minnhom.

Ir-Risposta tal-Appell

18. Fir-risposta tagħha, is-soċjetà appellata wiegħbet li l-aggravju li ma ġiex ippruvata s-surroga għaliex ma ġiex ippruvat il-ħlas, huwa għal kollox frivolu, għaliex f'dawn il-proċeduri xehed kemm ir-rappreżentant tas-soċjetà assiguratrici, li kkonferma li sar ħlas tas-somma reklamata lill-assigurata tagħha, kif ukoll rappreżentant tal-assigurata nnifisha, li t-tnejn ikkonfermaw li l-ħlas sar. L-appellati qalu li fil-proċeduri quddiem l-Ewwel Qorti ġew esebiti wkoll id-*discharge forms*, li apparti li jgħidu espressament li l-assigurata rċeviet is-somma reklamata, permezz tagħhom l-assigurata aċċettat espressament li l-assiguratrici tiġi surrogata fid-drittijiet tagħha. L-appellati qalu li l-assigurata kkonfermat li mhux biss sar il-ħlas, iżda hija wkoll parti fil-kawża, u għalhekk din is-sentenza torbot lilha wkoll. Qalet li għalhekk dan l-aggravju huwa għal kollox fieragħ u għandu jġi miċħud.

19. L-appellati għamlu riferiment għat-tieni aggravju sollevat mis-soċjetà appellanta, fejn qalet li l-azzjoni attrici hija dekaduta, u li l-Qrati tagħna diġà ppronunzjaw ruħhom diversi drabi dwar id-disposizzjoni tal-Konvenzjoni li titkellem dwar il-ħtieġa li jkun hemm dokumenti ppreżentati man-notifika. L-

appellati qalu li dan kien meħtieġ meta ma kienx hemm il-facilitajiet teknoloġiċi li hawn illum rigward l-iskambju tal-informazzjoni u l-aċċessabilità għad-dokumenti. Kien għalhekk, spjegaw l-appellati, li l-Konvenzjoni riedet tassigura li min kien obligat jippreżenta l-azzjoni għad-danni u li kontra tiegħu jkun qiegħed jiddekorri perijodu preskrittiv estintiv tal-azzjoni, kien f'pożizzjoni li jkollu f'idejh fizikament id-dokumenti meħtieġa. Iżda l-Qrati tagħna diversi drabi rritjenew li din id-disposizzjoni m'għandhiex titqies li tfisser li *written claim* għandha tkun neċessarjament dokumentata taħt piena ta' nullità. L-appellati sostnew ukoll li fi kwalunkwe każ, l-artikolu 2129 tal-Kodiċi Ċivili jgħid li l-preskrizzjoni tinkiser allavolja t-talba, il-protest jew l-att ġudizzjarju l-ieħor ikunu nulli minħabba difett fil-forma.

20. L-appellati qalu li t-tieni binarju li abbażi tiegħu s-socjetà appellanta qiegħda tinsisti fuq id-dekadenza, jiġifieri li l-kawża saret tardivament għaliex skont hi l-ittra ufficjali sempliċement tissospendi l-perijodu preskrittiv ta' sena u m'għandhiex l-effett li tikser il-preskrizzjoni b'mod li l-perijodu ta' sena jerga' jibda jiddekorri mill-ġdid, m'għandux mis-sewwa. L-appellati ċċitaw is-subartikolu (2) tal-artikolu 32 tas-CMR, li jgħid illi,

"If a part of the claim is admitted the period of limitation shall start to run again only in respect of that part of the claim still in dispute."

21. L-appellati qalu li dan ifisser li jekk il-pretensjoni tiġi kkontestata fl-intier tagħha, dan il-perijodu jerga' jibda jgħodd mill-ġdid. L-appellati qalu li l-Qrati tagħna digà interpretaw dan il-perijodu bħala wieħed ta' preskrizzjoni u mhux ta' dekadenza, u għalhekk jista' jiġi interrott bl-istess mod li jiġi interrott kull

perijodu ta' preskrizzjoni skont il-liġi Maltija. Qalu li dan it-terminu huwa wieħed ta' indoli ġenerali u għalhekk bħal kull terminu preskrittiv ieħor, f'każ ta' dubju għandu jiġi interpretat favur l-ippreservar tal-azzjoni. Żiedet tgħid li dan huwa hekk anki fid-dawl tal-fatt li l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni, għalkemm rikonoxxuta bħala meħtieġa biex tassigura li l-azzjoni tiġi eżerċitata fit-terminu stabbilit biex id-drittijiet u l-obbligi tal-kontendenti jiġu debitament aċċertati, hija minnha nnifisha odjuża, u allura tiġi applikata restrittivament.

22. L-appellati qalu li ladarba dan huwa terminu ta' preskrizzjoni, u għaladarba l-artikolu 32 CMR jgħid li l-estensjoni tat-terminu ta' preskrizzjoni għandu jiġi regolat skont il-liġijiet tal-Qorti adita bil-mertu, japplika l-artikolu 2136 tal-Kodiċi Ċivili, li jgħid li meta l-preskrizzjoni tiġi miksura, il-preskrizzjoni terġa' tibda mill-ġdid. Qalu li f'dan il-każ il-preskrizzjoni giet interrotta bl-ittra uffiċjali li giet ipprezentata fis-17 ta' Lulju, 2018, u għalhekk qabel l-għeluq ta' sena minn meta seħħ id-dannu. Din l-ittra uffiċjali interrompiet il-perijodu ta' preskrizzjoni, u l-perijodu ta' sena reġa' beda jiddekorri mill-ġdid a tenur tal-artikolu 2136 tal-Kodiċi Ċivili applikabbli bis-saħħa tal-artikolu 32(3) CMR, u anke a tenur tal-artikolu 32(2) CMR li jitkellem fuq terminu li jibda jiddekorri mill-ġdid. L-appellati qalu li f'każ li l-interpretazzjoni korretta hija kif qiegħda tgħid is-soċjetà appellanta, dan ikun ifisser li jekk it-terminu jiġi 'sospiz' sakemm ikun hemm twegiba bil-miktub, jekk it-trasportatur ma jwegibx, it-terminu ta' sena jiġi estiż b'mod indefinit, li jkun ifisser li l-pretensjoni tkun tista' tiġi azzjonata għexieren ta' snin wara.

23. Kwantu għall-aggravju tas-soċjetà appellanta li dan l-incident kien każ fortuwitu, u li ma seħħx bi ħtija tagħha, l-appellati qalu li din mhijiex kawża *aquiliana* iżda waħda kuntrattwali regolata bid-disposizzjonijiet tal-Kap. 486 tal-Liġijiet ta' Malta, u li mhux ikkontestat li l-garr tal-merkanzija sar taħt ir-Regolamenti tal-Convention on the Contract for International Carriage of Goods by Road (CMR), li illum hija parti mil-Liġi Maltija (Kap. 486 tal-Liġijiet ta' Malta). Qalu li bħala prinċipju ġenerali, l-artikolu 17.1 tas-CMR jipprovdi li

“The carrier shall be responsible for the total or partial loss of the goods and for damage thereto occurring between the time when he takes over the goods and the time of delivery, as well as for any delay in delivery.”

24. L-appellati qalu li huwa inkonċepibbli kif is-soċjetà appellanta qiegħda teċċepixxi l-forza maġġuri, meta hija stess għamlet kawża ta' rivalsa fejn qiegħda titlob li jiġi ddikjarat li l-ħsarat kienu kaġun ta' terzi inkarigati minnha. Qalet li wieħed ma jistax jeċċepixxi l-forza maġġuri fl-istess ħin li jipprova jixhet il-ħtija fuq nies inkarigati minnu stess. Qalu li fi kwalunkwe każ ma ngabet l-ebda prova li kien hemm vandalizmu, u minkejja li kien hemm indikazzjonijiet li jissuġġerixxu dan, dawn l-indikazzjonijiet ma jammontawx għal prova inekwivoka. L-appellati qalu li mis-*survey report* wieħed jista' jikkonkludi biss li mhux eskluż li dan in-nar tqabbad apposta, iżda dan ma jfissirx li ġie ppruvat illi sar hekk. Qalu li huwa għalhekk li d-difiza tal-forza maġġuri għandha tfalli.

25. L-appellati qalu li fi kwalunkwe każ għandu jirriżulta li fil-post fejn tiġi maħżuna l-merkanzija, ma kellhiex tinħażen merkanzija *flammable*¹ u għalhekk

¹ Xhieda ta' Maurizio Anselmo fl-atti tal-kawża 835/2018GM.

kien hemm nuqqas grossolan da parti tas-socjetà appellanta jew tal-persuni inkarigati minnha, li m'għażlux post sigur biex jiddepożitaw il-merkanzija. L-appellati qalu li fi kwalunkwe każ, l-artikolu 17.2 tas-CMR jitkellem dwar l-eżoneru tal-ħtija, u jgħid li,

“The carrier shall, however, be relieved of liability if the loss, damage or delay was caused ... through circumstances which the carrier could not avoid and the consequences of which he was unable to prevent.”

26. L-appellati qalu li dan ifisser li t-trasportatur irid juża aktar minn *reasonable care in accordance with current practice in the transport industry*. Żiedet tgħid li l-istandard ta' *utmost care* li jitkellem dwaru l-artikolu 17.2 huwa aktar minn *reasonable care*, u għandu jiġi assessjat fil-prattika fil-każ konkret u mhux fl-astratt.

27. L-appellati qalu illi biex din id-difiża tirnexxi irid jiġi ppruvat li t-trasportatur, għamel minn kollox *“to avoid the circumstances causing the damage or to prevent their consequences.”* Qalu li t-trasportatur irid jipprova li huwa ħa l-mezzi kollha biex jevita kull ħsara, u li mhuwiex biżżejjed li ċ-ċirkostanzi kienu biss straordinarji, iżda jridu jkunu straordinarji sal-livell li jirrenduha impossibbli lill-*carrier* li jimpedieha anke bl-akbar diliġenza. Qalu li l-oneru tar-responsabbiltà mhux eskluż sempliċement għaliex dak li jkun ikun aġixxa diliġentement, iżda t-trasportatur irid juri li jkun ħa l-mezzi kollha biex jevita kull ħsara jew serq. Qalu li trasportatur ma jistax jiskolpa ruħhu billi jgħid li *ordinary care was taken*, iżda f'każijiet bħal dawn, l-essenza tad-difiża tat-trasportatur hija l-imprevedibbiltà u l-evitabbiltà. Qalu li dawn il-prinċipji huma kompatibbli mal-obbligi tad-depożitarju kif delineati fl-artikolu 1899 tal-Kodiċi

Ċivili, u fost dawn l-obbligi l-ligi trid li depożitarju jeżercita l-massima prudenza biex jassigura li l-merkanzija depożitata fil-post magħżul minnu kienet qiegħda tinżamm f' post adegwat u sigur. Qalu li l-ħaġa depożitata titqies li tkun intilfet b'forza maġġuri kemm-il darba jintwera li d-depożitarju jkun ħa l-passi kollha meħtieġa u raġonevoli biex il-ħaġa depożitata tkun tqegħdet fiż-żgur. Qalu li anki f'każ li seħħ vandalizmu, is-soċjetà appellanta ma tistax tiskolpa ruħha mir-responsabbiltà. L-appellati qalu li s-soċjetà appellanta mhux biss ma ġabitx prova konvinċenti li seħħ vandalizmu, iżda ma wrietx xi prekawzjonijiet ħadet biex tassigura li ma jseħħx vandalizmu, u minflok qegħda tixhet il-ħtija fuq terzi u qegħda żzommhom responsabbli permezz tal-kawża ta' rivalsa. Qalu li l-konvenut f'kawzi ta' din ix-xorta ma jista' jaddebita l-ebda ħtija fuq terz bħal ma huwa *arsonist*, meta jonqos li jsejjaħ tali persuna fil-kawża, u d-difiża tat-terz injot mhijiex sostenibbli, għaliex il-kawża hija bejn il-kontendenti u l-ebda parti mit-tort ma jista' jiġi addebitat lil xi ħadd li mhuwiex fil-kawża.

28. B'riferiment għall-aggravju dwar ir-responsabbiltà ta' terzi, l-appellati jgħidu li s-soċjetà appellanta qiegħda tallega li huma ħatja soċjetajiet oħra li kienu fdati bil-merkanzija, u fil-fatt għamlet kawża ta' rivalsa kontra tagħhom. Qalu li din il-pożizzjoni iżda mhijiex sostenibbli għaliex mhuwiex rilevanti min kelli l-pussess tal-merkanzija fil-ħin tal-incident. Qalu li mhuwiex ikkontestat li s-soċjetà appellanta kienet l-unika soċjetà inkarigata minn Carmelo Abela Marketing Limited biex tieġu ħsieb il-ġarr tal-merkanzija in kwistjoni, u għalhekk minn aspekk kuntrattwali u ġuridiku hija biss is-soċjetà konvenuta li hija legittimu kontradittur għat-talbiet tal-appellati, kif ukoll hija esklussivament responsabbli għal din il-merkanzija mill-mument li tgħabbiet minnha. L-appellati

qalu li punt kardinali fid-dritt ċivili tal-obbligazzjoni, huwa li kontraent ma jistax joħroġ mir-responsabbiltà għall-ksur ta' kuntratt billi jallega nuqqas ta' persuna li tqabbdet minnu fil-kors tal-esekuzzjoni ta' dak il-kuntratt. Qalu li għalhekk is-soċjetà appellanta ma tistax teħles mir-responsabbiltà, għaliex hija tibqa' responsabbli għall-atti u l-omissjonijiet ta' dawk il-persuni li inkarigat għall-iskop tal-ġarr tal-merkanzija. L-appellati qalu li l-unika relazzjoni kuntrattwali in konnessjoni mal-ġarr ta' din il-merkanzija, kien il-kuntratt konkluż bejn Carmelo Abela Marketing u s-soċjetà appellanta. Qalu li minn dan il-kuntratt ta' ġarr jirrizulta l-obbligu tas-soċjetà appellanta li ġgħorr u tikkonsenja l-merkanzija fi stat tajjeb u mingħajr nuqqasijiet, u kull relazzjoni li s-soċjetà appellanta seta' kellha ma' soċjetajiet oħra, hija *res inter alios acta* u bl-ebda mod ma tħassar jew tbiddel l-obbligu tas-soċjetà appellanta li jirrizulta kemm mir-regoli ġenerali tal-obbligazzjonijiet kif insibuhom fil-liġi tagħna, kif ukoll mir-regolamenti magħrufa bħala CMR Rules, li kellhom jirregolaw dan il-kuntratt. Qalu li għalhekk is-soċjetà appellanta bħala *carrier* tibqa' hekk responsabbli, indipendentement mill-fatt li hija tkun qabbdet persuna ta' ħila għal dak ix-xogħol jew servizz. Qalu ukoll li l-kawża hija bejn il-kontendenti, u għalhekk l-ebda parti mit-tort ma tista' tiġi addebitata lil xi hadd li mhuwiex parti fil-kawża.

29. L-appellati għamlu riferiment ukoll għas-sitt aggravju tas-soċjetà appellanta u qalu li għandu jirrizulta li s-*surveyor* esebixxa rapport tiegħu dettaljat dwar il-kwantifikazzjoni tad-danni, u li dawn ma ġewx ikkontestati mis-soċjetà appellanta fl-ebda stadju ta' dawn il-proċeduri.

Konsiderazzjonijiet ta' din il-Qorti

30. Din il-Qorti ser tgħaddi sabiex tikkunsidra l-aggravji mressaq mis-soċjetà appellanta, u dan fid-dawl tal-konsiderazzjonijiet magħmula mill-Ewwel Qorti fis-sentenza appellata, u tas-sottomissjonijiet magħmula mill-appellati.

L-ewwel aggravju: [il-prova tas-surroga]

31. Is-soċjetà appellanta ssostni li s-soċjetà Mapfre Middlesea plc kellha tipprova li hija giet surrogata fil-jeddijiet tal-assigurata tagħha *ai termini* tal-artikolu 1165 tal-Kodiċi Ċivili. Qalet li l-Ewwel Qorti kellha għalhekk l-obbligu li tikkunsidra jekk il-pagament mis-soċjetà assiguratrici sarx mas-surroga, liema prova baqgħet qatt ma saret.

32. Din il-Qorti tqis li il-prova tas-surroga ngabet għaliex is-soċjetà assiguratrici kkonfermat b'diversi modi li hija ħallset lill-assigurata tagħha. Irid jingħad li s-soċjetà assigurata Carmelo Abela Marketing Limited hija parti minn dawn il-proċeduri, u rappreżentant ta' din il-kumpannija ikkonferma wkoll bil-gurament li l-ħlas kien sar. Kif osservat tajjeb mill-appellati fir-risposta tal-appell tagħhom, fil-proċeduri quddiem l-Ewwel Qorti ġew ippreżentati wkoll id-*discharge forms* li juru li l-assigurata rċeviet is-somom li s-soċjetà appellata qegħda tippretendi mingħand is-soċjetà appellanta. Barra minn hekk huma diversi l-insenjamenti tal-Qrati tagħna fejn ingħad li l-prova tas-surroga mhijiex meħtieġa tassattivament, fejn is-surroga tirrizulta *ipso jure*.

33. Hawn il-Qorti tagħmel riferiment, ad eżempju, għas-sentenza ta' din il-Qorti diversament preseduta tal-20 ta' Ottubru, 2004 fl-ismijiet **Fogg Insurance Agencies noe et vs. Priscilla Briffa**, fejn ingħad,

“Meta dan hu hekk il-każ, mhemmx għalfejn il-prova ‘*sine qua non*’ tas-surroga għax għal dan tissupplimenta l-liġi fl-artikolu 1166(ċ) tal-Kodiċi Ċivili li tipprovdi li s-surroga ssir ‘*ipso jure*’ favur ‘dak li kien obligat ma’ oħrajn jew għal oħrajn għall-ħlas tad-dejn u kellu interess iħallsu.’ **Ara Vol. LXXIX P.II p. 559**. Għalhekk bil-fatt stess tal-ħlas saret is-surrogazzjoni legali.”

Għalhekk tqis illi dan l-aggravju mhuwiex ġustifikat, u tiċċdu.

It-tieni aggravju: *[dekadenza ai termini tal-Artikolu 32 CMR]*

34. Is-soċjetà appellanta ssostni li t-talbiet attriċi huma dekaduti fuq żewġ binarji, *ai termini* ta' dak li jipprovdi l-Artikolu 32 tal-Konvenzjoni. Qalet li l-ittra uffiċjali tas-26 ta' Lulju, 2018 ma tistax titqies bħala *claim* li ssuspendiet jew interrompiet il-preskrizzjoni ta' sena, u dan għaliex din l-ittra ma kienx fiha d-dokumentazzjoni meħtieġa annessa magħha biex tkun tista' titqies li hija *claim* valida. Qalet ukoll li kuntrarjament għal dak li osservat l-Ewwel Qorti, hija kienet irrispondiet għall-ittra uffiċjali permezz ta' ittra risponsiva li ġiet notifikata lill-appellati fl-14 t'Awwissu, 2018. Is-soċjetà appellanta sostniet ukoll li t-terminu ta' sena li jipprovdi għalih l-Artikolu 32 tal-Konvenzjoni, kien laħaq għadda meta saret il-kawża, u huwa għalhekk li għandu jitqies li t-terminu ta' dekadenza kien għadda meta nfetħu l-proċeduri quddiem l-Ewwel Qorti permezz ta' rikors tat-3 ta' Jannar, 2019.

35. B'riferiment għall-ewwel parti ta' dan l-aggravju, il-Qorti tagħmel riferiment għas-sentenza tal-Qorti tal-Maġistrati fl-ismijiet **Atlas Insurance PCC Limited et noe vs. Valletta Freight Services Shipping Limited et**, tal-4 ta' Ġunju, 2014, fejn dwar ir-rekwiżit li t-talba trid tkun akkumpanjata mid-dokumentazzjoni ingħad illi:

“Hu ċar għalhekk illi din id-disposizzjoni nkitbet meta ma kienx hemm il-facilità teknologika li hemm illum fl-iskambju ta' informazzjoni u fl-aċċessibilità għad-dokumenti. Il-Konvenzjoni allura riedet tassigura illi min kien obligat li jipprezenta l-azzjoni għad-danni u li kontra tiegħu jkun qed jiddekorri preskrittiv estintiv tal-azzjoni, kien f'pożizzjoni li jkollu f'idejh fizikament id-dokumentazzjoni biex jagħmel hekk sewwa. Dokumentazzjoni illi l-Konvenzjoni tippreżumi illi kellha tkun tiffirma parti mill-*claim* li tkun effettivament intbagħtet mid-dannegġjat lit-trasportatur.

Għal din il-Qorti hu ovvju li, filwaqt li din id-disposizzjoni ma hix tassattivament timponi li r-*written claim*” għandha tkun neċessarjament dokumentata taħt piena ta' xi nullità, l-intenzjoni tal-firmatarji tal-Konvenzjoni indubbjament hi illi l-*claim* kellha tkun tali li mhux biss tispeċifika d-domanda imma wkoll, kif kienet minn dejjem Prattika tal-Kummerċ, li tali talba tkun adegwatament dokumentata. Dan id-dokumenti illi jipprovdu l-prova *prima facie* tal-kontroll tagħhom mhux biss mill-preżunzjoni tal-liġi u li jitqiegħdu għad-disposizzjoni tal-kontro-parti.”

36. Din il-Qorti, filwaqt li taqbel ma' dan ir-raġunament, iżżid tgħid li d-dokumentazzjoni li ssemmi s-soċjetà appellanta mhijiex meħtieġa tassattivament sabiex tirrendi valida t-talba tal-assiguratriċi, u għalhekk in-nuqqas ta' dokumentazzjoni mat-talba promotriċi m'għandhiex b'xi mod tiġi interpretata bħallikieku t-talba ma saritx, jew bħallikieku t-terminu estintiv għat-tressiq tal-azzjoni ma ġiex osservat. Għaldaqstant l-aggravju kif ibbażat fuq l-ewwel binarju li ssemmi s-soċjetà appellanta, mhuwiex mistħoqq, u tiċħdu.

37. Is-soċjetà appellanta żżid tgħid li l-kawża odjerna giet ipprezentata mill-appellati tardivament, u dan għaliex l-ittra uffiċjali f'dan il-każ serviet biss biex issospendiet il-perijodu ta' preskrizzjoni, liema perijodu kompli jiddekorri wara dsatax-il jum, hekk kif hija pprezentat l-ittra uffiċjali risponsiva tagħha li giet notifikata lis-soċjetà appellata fl-14 t'Awwissu, 2018. Il-Qorti tirrileva li l-partijiet f'din il-kawża m'huma jagħmlu l-ebda distinzjoni fl-argumentazzjoni tagħhom, bejn perijodu ta' dekadenza u perijodu preskrittiv, u l-konsegwenzi legali għal kull wieħed minn dawn il-perijodi. Hawnhekk il-Qorti tagħmel riferiment għal dak li qalet il-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fis-sentenza fl-ismijiet **Joseph Sammut et vs. Johanna Adriana Fenech Dekkers**, tat-28 ta' Jannar, 2022, fejn gie stabbilit illi:

“... Fil-qosor, għad li kemm it-terminu ta' dekadenza u kif ukoll it-terminu ta' preskrizzjoni għandhom il-poter li jitfu u joħonqu azzjoni legali meħuda quddiem il-qrati, id-differenza ewlenija bejn dawn iż-żewġ termini huwa li filwaqt li fil-każ ta' terminu ta' dekadenza ż-żmien imsemmi fil-liġi ma jistax jiġi mtawwal jew imġedded wara l-għeluq tiegħu, mill-banda l-oħra fil-każ ta' żmien ta' preskrizzjoni, it-terminu li fih għandha titressaq azzjoni ġudizzjarja skont il-liġi jista' jiġi mtawwal wara l-għeluq tiegħu, jekk jirrizultaw iċ-ċirkostanzi ta' interruzzjoni jew ta' sospensjoni li jissemew espressament fil-liġi ...

... Ġeneralment biex wieħed jagħraf jekk terminu huwiex ta' dekadenza jew ta' preskrizzjoni, wieħed irid iħares lejn kif il-legislatur jiddeskrivi dak it-terminu fit-test tal-liġi. Jekk il-liġi tuża l-kelma 'preskrizzjoni' jew kliem ieħor li jtnisslu minn din il-kelma, allura wieħed jifhem li dak it-terminu huwa regolat bil-prinċipji li jsawru l-istitut tal-preskrizzjoni; jekk min-naħa l-oħra l-liġi ma tużax il-kelma preskrizzjoni jew kliem oħra li jtnisslu minn din il-kelma, allura dak it-terminu jitqies bħala wieħed ta' dekadenza (ara inter alia Giuseppe Sammut v. Notaro Edoardo Pellegrini Petit deċiża mill-Qorti tal-Appell fis-16 ta' Jannar, 1920, Sacerdote Don Pio Gauci et v. Onorevole James A. Galizia, C.B.E, ne, deċiża mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fit-13 ta' Frar, 1936, Doris Giordimaina v. Oxford Mobbli Limited deċiża mill-Qorti tal-Appell fit-28 ta' Marzu, 2008, Mario Pickard v. Grace Anderson deċiża mill-Qorti tal-Appell fil-25 ta'

Novembru, 2011 u Peter Sammut v. Sullivan Maritime Limited deċiża mill-Qorti tal-Appell fit-28 ta' Marzu, 2014).”

38. Din il-Qorti tqis illi kienet korretta l-Ewwel Qorti fil-konsiderazzjonijiet tagħha li f'dan il-każ għandu japplika l-Artikolu 32(1)(b) tal-Konvenzjoni, peress li l-merkanzija mertu ta' dawn il-proċeduri giet distrutta kompletament fin-nirien li ħakmu t-trailer, u għalhekk dan hu każ fejn il-merkanzija giet “total loss”. Għaldaqstant il-perijodu ta' sena biex tiġi istitwita l-azzjoni da parti tas-soċjetà attriċi, għandu jitqies li beda jiddekorri mis-6 t'Ottubru, 2017, jgħid li f'għeluq is-sittin gurnata minn meta l-oġġetti għaddew fil-pussess tat-trasportatur, stante li mill-provi għandu jirriżulta li l-oġġetti għew fil-pussess tat-trasportatur fis-7 t'Awwissu, 2017. Izda l-Qorti żżid tgħid li l-ligi tipprovdi għas-suspensjoni tal-perijodu tal-'preskrizzjoni', li jfisser li kuntrarjament għal dak li tallega s-soċjetà appellanta, f'dan il-każ il-perijodu stabbilit huwa wieħed ta' preskrizzjoni, liema preskrizzjoni tista' tiġi interrotta, kif fil-fatt ġara, bil-preżentata tal-ittra uffiċjali, kuntrarjament għall-perijodu ta' dekadenza li ma jistax jiġi interrott. Irid jingħad ukoll li s-soċjetà appellanta wiegħbet għal din l-ittra uffiċjali, u għalhekk kwalsiasi perijodu preskrittiv li laħaq iddekorra, ġie interrott bil-preżentata tal-ittra uffiċjali u bir-risposta tas-soċjetà appellanta. Għal dawn ir-raġunijiet, din il-Qorti tqis illi it-tieni aggravju tas-soċjetà appellanta mhuwiex mistħoqq, u tiċħdu.

It-tielet aggravju: [Ir-responsabbiltà tas-soċjetà appellanta għall-akkadut]

39. Is-soċjetà appellanta tagħmel riferiment għall-provi dwar kif seħħew il-fatti li wasslu għall-proċeduri odjerni, u tgħid li m'hemm l-ebda kontestazzjoni dwar in-nirien li tqabbd u minn terzi injoti li wasslu biex inqerdet il-merkanzija li kienet fuq it-*trailer* inkarigat minnha. Tgħid li hija la kellha għażla dwar liema *terminal* kellu jintuża, u lanqas dwar il-proċeduri li ġew adoperati fit-*terminal* sabiex jiġi assigurat li l-merkanzija tkun imħarsa u ppreservata bl-aħjar mod. Tgħid li l-unika ħaġa li għamlet hija kienet li bbukkjat il-vjaġġ fuq il-vapur, u huwa t-*terminal* li jfassal il-proċeduri ta' sigurtà li jridu jiġu segwiti mill-utenti tat-*terminal*. Qalet ukoll li x-xufier tat-*trailer* ma tħalliex jibqa' fiż-żona fejn it-*trailer* ġie pparkeġġjat. Is-soċjetà appellanta qalet li l-kawża ta' rivalsa istitwita minnha saret għaliex hija kienet taf li kien hemm riskju li jinfetħu proċeduri fil-konfront tagħha, u għaliex riedet li tilqa' għall-eventwalità li hija tigi kkundannata tħallas id-danni. Qalet li l-ftuħ minnha ta' dawk il-proċeduri m'għandux jiġi interpretat bħallikieku hija aċċettat li kellha xi tort fl-akkadut u għaċ-ċirkostanzi li wasslu għall-proċeduri odjerni. Qalet li għalhekk l-Ewwel Qorti kienet żbaljata meta qieset li l-kawża ta' rivalsa hija ammissjoni tal-evitabbilità tal-incident da parti tagħha.

40. Il-Qorti tqis li t-*trailer* in kwistjoni suppost li kellu jsib ruħhu fuq il-vapur fi triqtu lejn Malta dakinhar li seħħ l-incendju fit-*terminal* u li wassal għal dawn il-proċeduri, imma għal xi raġuni dan ma seħħx, bir-riżultat li t-*trailer* tħalla pparkeġġjat f'żona tat-*terminal* fejn kien stipulat b'mod ċar li ma kellhomx jiġthallew oġġetti li huma *flammable*. Mill-provi ma tirriżultax x'kienet ir-raġuni li wasslet biex it-*trailer* ma telax fuq il-vapur li salpa lejn Malta, u lanqas ma jirriżulta x'kien li wassal lix-xufier tat-*trailer* iħalli *trailer* li fost merkanzija oħra

kellu tagħbija *toilet paper (highly flammable)* f'żona li fiha dawn it-tip ta' oġġetti mhux suppost li tħallew. Huwa minnu li s-soċjetà appellanta ma kellhiex kontroll fuq il-proċeduri ta' sigurtà adoperati fit-*terminal*, iżda f'dan il-każ hemm responsabbiltà li jrid iwieġeb għaliha min ha d-deċiżjoni li dan it-*trailer* partikolari jithalla f'żona tat-*terminal* li mhux suppost tħalla fiha. Mill-provi jirriżulta li kien hemm indizji li n-nar tqabba apposta, iżda dan ma ġiex stabbilit b'ċertezza minkejja d-diversi rapporti li saru. Jibqa' l-fatt li l-merkanzija partikolari mhux suppost li tħalliet f'dik iż-żona partikolari tat-*terminal*, anki għaliex jista' jagħti l-każ li din iż-żona partikolari kienet aktar suxxettibbli għal atti vandali minn żoni oħrajn.

41. Fi kwalunkwe każ, il-Qorti ma ssib xejn x'tiċċensura fid-deċiżjoni tal-Ewwel Qorti li s-soċjetà appellanta naqset milli tipprova li dan l-event dannuż kien imprevedibbli u inevitabbli. Il-fatt biss li l-merkanzija in kwistjoni tħalliet f'żona tat-*terminal* fejn mhux suppost li tħalliet, huwa suffiċjenti biex jiġi konkluz li s-soċjetà appellanta ma ħaditx il-prekawzjonijiet kollha meħtieġa sabiex jiġi assigurat li ma jseħx l-akkadut. Għaldaqstant tqis li dan l-aggravju mhux mistħoqq, u tiċċdu wkoll.

Ir-raba' aggravju: [provi li s-soċjetà appellanta għamlet dak kollu li setgħet sabiex jiġi evitat l-akkadut]

42. Is-soċjetà appellanta ssostni li l-Ewwel Qorti ma qisitx sew l-provi u l-komportament tagħha meta kkonkludiet li ma kienx hemm provi biżżejjed sabiex jiġi konkluz li s-soċjetà appellanta għamlet dak kollu li setgħet sabiex jiġi evitat l-akkadut. Is-soċjetà appellanta qalet li mill-provi kellu jirriżulta li hija ma

kellha ebda kontroll fuq *it-trailer* mill-mument li fih dan tħalla fil-parkeġġ u wara, għaliex ix-xufier tagħha ma tħalliex jibqa' mat-*trailer*.

43. Il-Qorti tagħmel riferiment għall-konsiderazzjonijiet li għamlet fir-rigward tal-aggravju precedenti, għaliex filwaqt li l-prassi internazzjonali hija li x-xufiera ma jibqgħux mat-*trailer* mal-wasla tagħhom fit-*terminal*, xorta waħda ma ġiex spjegat għal liema raġuni x-xufier inkarigat mis-soċjetà appellanta għazel li jinjora t-twissija li oġġetti *flammable* ma kellhomx jitħallew f'dik iż-żona tat-*terminal*. Għal dawn ir-raġunijiet, tqis illi dan l-aggravju mhuwiex mistħoqq, u tiċħdu.

Il-ħames aggravju: *[jekk hemm xi ħtija x'tingarr, din mhijiex tas-soċjetà appellanta]*

44. Filwaqt li mhux ikkontestat li l-merkanzija in kwistjoni ġarbet l-ħsara minħabba incendju, b'indikazzjonijiet li dan tqabbad apposta, fl-istess ħin il-Qorti ma tistax twarrab il-fatt li kien hemm proċeduri, maħsuba għas-sigurtà tal-merkanzija u tat-*trailers* li jitħallew fit-*terminal*, li jirrizulta li ma ġewx osservati. Il-Qorti ma teskludix li jista' jkun f'dan il-każ s-soċjetà appellanta għandha dritt ta' azzjoni fil-konfront ta' terzi, li wkoll għandhom ir-responsabbiltajiet tagħhom taħt l-imsemmija proċeduri, iżda din il-Qorti tirrileva li dawn it-terzi mhumiex parti minn dawn il-proċeduri. Għal dawn ir-raġunijiet, tqis li anki dan l-aggravju mhuwiex ġustifikat, u tiċħdu.

Is-sitt aggravju: *[prova tad-danni sofferti]*

45. Is-soċjetà appellanta finalment tgħid li l-Ewwel Qorti naqset milli tikkonsidra li l-appellati ma ġabu l-ebda prova tad-danni sofferti minnhom, u għalhekk din ma messhiex laqgħet it-talba attriċi għall-ħlas tad-danni pretizi.

46. Il-Qorti hawn tagħmel riferiment għax-xhieda mogħtija minn Paul Ellul, is-*surveyor* inkarigat li vvaluta din il-merkanzija, li fix-xhieda tiegħu qal li sabiex wasal għad-danni sofferti, huwa għamel kalkolu tal-*insured value* tal-merkanzija, zied magħha 10% rappreżentanti l-qligħ prospettat, u l-*insurance premium* li tħallas, sabiex b'hekk wasal għas-somma pretiza mill-appellati. In vista ta' prova daqstant ċara, u dokumenti li juru kemm kien l-*insured value* tal-merkanzija, il-Qorti tqis li dan l-aggravju mhuwiex mistħoqq, u tiċħdu.

Decide

Għar-raġunijiet premessi, din il-Qorti tiddeċiedi dan l-appell billi tiċħdu, filwaqt li tikkonferma s-sentenza appellata fl-intier tagħha.

L-ispejjeż tal-proċeduri quddiem l-Ewwel Qorti għandhom jibqgħu kif deċizi, filwaqt li l-ispejjeż ta' dan l-appell għandhom ikunu wkoll a karigu tas-soċjetà appellanta.

Moqrija.

Onor. Dr Lawrence Mintoff LL.D.
Imħallef

Rosemarie Calleja
Deputat Registratur